

DE GROTE KAREKIET: 'A SILENT REMINDER'

Oscar Alexander & Romke Kleefstra

Het opstarten van het Meeroeverproject was één van de eerste zaken die de FFF vlak na haar oprichting in 1976 oppakte. Het project spitste zich toe op het uitvoeren van inventarisaties van vooral vogels en vegetaties langs de grotere Friese meren. Zo verschenen er rapporten over het Tjeukemeer, Koevordermeer, Sneekermeer en de Witte en Zwarte Brekken. Daarnaast werd veel veldwerk uitgevoerd in gebieden als de Terkaplester Poelen, Fluessen en het Bergumermeer, waarvan de resultaten helaas nooit volledig werden gepubliceerd. In 2001 ontstond zowaar spontaan de FFF-Vogelwerkgroep Zuidwest-Friese Merengebied, welke in eerste instantie haar pijlen richt op het uitvoeren van watervogeltellingen en slaapplaatstellingen van ganzen en zwanen in en rond wetland de Oudegaasterbrekken, Blauwhuister Poelen, Idzegaasterpoel, Heegermeer en Witte en Zwarte Brekken. Ook zullen broedvogelinventarisaties uitgevoerd worden en hoopt de werkgroep naar verloop van tijd te groeien en ook andere meren in de 'Súdwesthoeke' onder haar hoede te nemen. Bij dit alles wordt vooral ook samengewerkt met SOVON Vogelonderzoek Nederland. Voordat de werkgroep voortvarend van start gaat, eerst maar eens een terug- en vooruitblik aan de hand van de Grote Karekiet: een stille herinnering aan de weerklinkende zang van weleer.

VOORKOMEN IN FRYSLÂN

In de jaren '40 werd de Grote Karekiet nog omschreven als een plaatselijk algemene broedvogel in verschillende regio's, die lokaal even talrijk of talrijker was dan de Kleine Karekiet. Een landelijke schatting uit die periode indiceert 2.500-10.000 broedparen. In 1965-85 nam de Nederlandse populatie van de 'Reidlyster' af met 65% (Graveland 1996) en werd eind jaren '70 de Nederlandse populatie geschat op 1.200-1.600 broedparen (Teixeira 1979). In die periode was de Grote Karekiet nog op tal van plaatsen in Fryslân te vinden, met name in het Zuidwest-Friese merengebied en in de laagveenmoerassen in het Lage Midden. Op basis van het FFF-Meeroeverproject werd bijv. voor het Koevordermeer een schatting van 5-7 broedparen voor 1977 gegeven (Altenburg 1982). Rond het Sneekermeer werden in 1970 nog 5 territoria vastgesteld

(Hendriksma 2000), in de Rottige Meenthe ging het in de jaren '70 om 3-6 broedparen (Van der Ploeg *et al.* 1979). In de loop van de jaren '80 en '90 verdween de Grote Karekiet definitief als broedvogel uit het Friese merengebied en de Friese laagveenmoerassen. Aan het Sneekermeer werd het laatste territorium vastgesteld in 1987 (Hendriksma 2000), aan de Terkaplester Poelen in 1989 (mond. med. T. Jager) en in De Deelen in 1992 (Kleefstra 2001^a). Sindsdien zijn broedgevallen in Fryslân puur incidenteel met jaarlijks gemiddeld 2-3 territoria in heel Fryslân (bron: SOVON). Voor 1999 werd de Friese populatie geschat op 4-5 broedparen (Kleefstra 2001^b). Landelijk ging het in 1994-97 nog om een populatie van 250-350 broedparen (Van Dijk *et al.* 2000).

KOMMER EN KWEL, DE FFF IN HET SPEL

Het verdwijnen van de Grote Karekiet als broedvogel van het Zuidwest-Friese merengebied heeft alles te maken met het verdwijnen van de voorkeursbiotopen waterriet en brede rietkragen en -velden op vaste bodems. De dynamiek van de boezem is in de kiem gesmoord met gelijkschakeling van zomer- en winterpeil, waarmee de groeiomstandigheden van vooral waterriet dramatisch verslechterden. Daarnaast speelt vervuiling en de vergroting van de voedselrijkdom van het oppervlaktewater hierbij een versterkende rol (Graveland 1999). Samen met het verdwijnen van waterriet lijkt ook het voedselaanbod voor de Grote Karekiet te zijn verminderd, met name het aanbod van libellenlarven (Graveland 1996). Ook is het afmeren van plezierjachten en het aanleggen van woonarken ten behoeve van recreatie

wel genoemd als oorzaak van het verdwijnen van broedplaatsen op lokaal niveau, onder andere voor de Oudegaasterbrekken (Koopman 1977).

Wie anno 2001 naar de karige en kwijnende rietkragen langs de Friese meren kijkt, zal zich kunnen voorstellen dat het Friese merengebied voor liefhebbers van brede, rietrijke oeverzones, zoals Roerdomp, Grote Karekiet en Noordse woelmuis, een vrijwel volledig ongeschikt leefgebied vormt. Reden te meer duidelijk te pleiten voor

een ander, meer dynamisch beheer van de Friese boezem. Hier komt de FFF om de hoek kijken, want juist voor de FFF ligt hier een rol. Het Friese merengebied verdient namelijk aandacht voor behoud van de huidige natuurwaarden, herstel van verloren natuurwaarden en natuurontwikkeling. Naast terugkeer van de dynamiek in het peilbeheer van de Friese boezem verdient ontwikkeling van brede oeverzones en moerassystemen aanbeveling, moet verdere versnippering en

aantasting van het merengebied voorkomen worden. En mag gepleit worden voor grote verbindingzones tussen de Friese meren middels (laagveen)moerascomplexen. Nieuw zijn deze geluiden niet, maar de roep erom wordt wel steeds luider, want het verdwijnen van de imposante zang van de Grote Karekiet en de 'hoemp' van de Roerdomp over de Friese meren mag als een groot verlies beschouwd worden.

LITERATUUR

- ALTENBURG W. 1982. Het Koevordermeer. Een studie naar bodemgesteldheid, flora, avifauna en mogelijke bedreigingen. FFF-rapport nr. 15. Fryske Feriening foar Fjildbiology, Leeuwarden.
- DIJK A.J. VAN, R. KLEEFSTRA, D. ZOETEBIER & R. MEIJER 2000. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in 1997. *Limosa* 73 (2): 53-66.
- GRAVELAND J. 1996. Watervogel en zangvogel: de achteruitgang van de Grote Karekiet in Nederland. *Limosa* 69 (3): 85-96.
- GRAVELAND J. 1999. Waterriet, moerasvogels en peildynamiek. *De Levende Natuur* 100 (2): 50-53.
- HENDRIKSMA J.T. 2000. De Snitsermar (Het Sneekermeer). FFF-rapport nr. 62. Fryske Feriening foar Fjildbiology, Heerenveen.
- KLEEFSTRA R. 2001^A. Vogels van De Deelen. Basisrapport met resultaten van broedvogel- en watervogelmonitoring in De Deelen in de afgelopen jaren en voorstellen voor monitoring en onderzoek in de komende jaren. Rapport in eigen beheer, Akkrum.
- KLEEFSTRA R. 2001^B. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Fryslân in 1999. *Twirre* 12 (3): 103-111.
- KOOPMAN K. 1977. Invloed van water- en oeverrecreatie op de vogelstand in Friesland. *Watervogels* 2 (4): 180-183.
- PLOEG D.T.E. VAN DER, W. DE JONG, M.J. SWART, J.A. DE VRIES, J.H. P. WESTHOF, A.G. WITTEVEEN & B. VAN DER VEEN 1979. Vogels in Friesland, deel 3. Stichting Avifauna Friesland/Fryske Akademy, Leeuwarden.
- TEIXEIRA R.M. 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.

Oscar Alexander, coördinator FFF-Vogelwerkgroep Zuidwest-Friese merengebied
Turfdyk 10, 8611 JH Gaastmeer (tel.: 0515-469944)

Romke Kleefstra, districtscoördinator SOVON in Fryslân, Sinnebuorren 34, 8491 EH Akkrum (tel.: 0566-652881)